

ВПЛИВ САМООЦІНКИ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ НА ЇХ АКАДЕМІЧНУ УСПІШНІСТЬ ТА РІВЕНЬ ДОМАГАНЬ

Пахомов І.В., старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, м. Біла Церква, Україна

Костіна Ю.А., старша викладачка Миколаївського професійного промислового ліцею

Самооцінка відноситься до ядра особистості юнака і суттєво впливає на його поведінку. Це оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей і місця в соціумі. Вона є важливим регулятором поведінки та впливає на ефективність діяльності юнака і подальший розвиток його особистості. Рівень домагань – це ступінь труднощів цілей, які він ставить перед собою. Отже, рівень домагань можна розглядати як реалізацію юнацької самооцінки.

В працях українських та зарубіжних вчених І. Бега, Л. Бороздіної, І. Булах, І. Кона, Г. Костюка, С. Максименка, В. М'ясищева, Р. Павелківа, К. Платонова, Н. Побірченко та інших розкриті проблеми становлення самооцінки й рівня домагань особистості в процесі розвитку її свідомості та самосвідомості, але її вплив на рівень домагань та навчальну успішність здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) вивчений недостатньо.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування й експериментальне вивчення зв'язку самооцінки, навчальної успішності та рівня домагань здобувачів П(ПТ)О.

Завдання дослідження: теоретичний аналіз літератури з проблеми вивчення взаємозв'язку рівня домагань, навчальної успішності та самооцінки в юнацькому віці; експериментальне дослідження взаємозв'язку самооцінки, академічної успішності та рівня домагань здобувачів П(ПТ)О.

У дослідженні самооцінки брало участь 45 здобувачів П(ПТ)О Миколаївського професійного промислового ліцею за професією «Кухар-кондитер» юнацького віку. За гендерною ознакою переважають дівчата (55%), хлопців дещо менше (45%). За віком переважають особи 17 років (44%) та 16 років (33%), осіб 18 років значно менше (20%), і лише одна особа має вік 20 років (2%). За рівнем академічної успішності половина здобувачів освіти мають середній рівень (50%), третина (36%) – достатній, і лише кілька осіб – високий та початковий рівень (по 7% відповідно).

З метою дослідження самооцінки здобувачів П(ПТ)О застосовувалися наступні психодіагностичні тестові методики: «Дослідження самооцінки підлітка» (Г. Казанцева) та «Методика Дембо-Рубінштейн» (модифікований варіант М. Парафіян). Методика вивчення самооцінки Дембо-Рубінштейн» (модифікований варіант М. Парафіян) дозволяє визначити рівень домагань та самооцінки особистості за наступними шкалами: «Розум, здібності», «Характер», «Авторитет у однолітків», «Умілі руки», «Зовнішність» та «Впевненість у собі».

За методикою «Дослідження самооцінки підлітка» (Г. Казанцева) переважають здобувачі П(ПТ)О з адекватною самооцінкою (60%), значно менше осіб із завищеною (22%) та заниженою самооцінкою (18%).

Результати аналізу середніх показників рівня домагань за методикою Дембо-Рубінштейн свідчать про переважання серед здобувачів П(ПТ)О осіб з середнім рівнем домагань (40%), третина здобувачів мають дуже високий (29%) та середній (29%) рівень домагань, особа з низьким рівнем домагань лише одна (2%), серед досліджуваних здобувачів П(ПТ)О третина мають високий її рівень (33%), третина

– середній рівень (33%), незначна частка (15%) – дуже високий та низький рівень (19%). Тобто, більшість здобувачів мають адекватну самооцінку (66%).

Серед досліджуваних здобувачів П(ПТ)О переважали особи з високим та середнім рівнем домагань та самооцінки (69% та 66% відповідно), осіб з дуже високим рівнем домагань вдвічі більше, ніж осіб з таким рівнем самооцінки (29% та 15% відповідно), тоді як осіб з низьким рівнем самооцінки в десять разів більше, ніж осіб з таким рівнем домагань (19% та 2%), що свідчить про адекватну загальну самооцінку переважної більшості досліджуваних та її деяке відставання від рівню домагань. Психологічної допомоги потребують деякі здобувачі з низькою самооцінкою.

За шкалою «Розум-здібності» переважали особи з дуже високим та високим рівнем домагань та самооцінки (73% та 44% відповідно), осіб з дуже високим рівнем домагань вчетверо більше, ніж осіб з таким рівнем самооцінки (49% та 11% відповідно), тоді як осіб з низьким рівнем самооцінки в чотири рази більше, ніж осіб з таким рівнем домагань (22% та 5%), що також свідчить про адекватну інтелектуальну самооцінку більшості досліджуваних та її відповідність рівню домагань.

Аналогічні показники отримані і за іншими шкалами. Так, за шкалою «Характер»: переважали особи з дуже високим та високим рівнем домагань та самооцінки (60% та 35% відповідно), осіб з дуже високим рівнем домагань трохи більше, ніж осіб з таким рівнем самооцінки (29% та 20% відповідно), тоді як осіб з низьким рівнем самооцінки трохи більше, ніж осіб з таким рівнем домагань (32% та 27%). За шкалою «Авторитет» також переважали особи з дуже високим та високим рівнем домагань та самооцінки (50% та 42% відповідно), осіб з дуже високим рівнем домагань трохи більше, ніж осіб з таким рівнем самооцінки (37% та 22% відповідно), тоді як осіб з низьким рівнем самооцінки трохи менше, ніж осіб з таким рівнем домагань (27% та 30%).

За шкалою «Умілі руки» також переважали особи з дуже високим та високим рівнем домагань та самооцінки (86% та 49% відповідно), осіб з дуже високим рівнем домагань вдвічі більше, ніж осіб з таким рівнем самооцінки (55% та 29% відповідно), тоді як осіб з низьким рівнем самооцінки у вісім разів більше, ніж осіб з таким рівнем домагань (16% та 2%). За шкалою «Зовнішність» також переважали особи з дуже високим та високим рівнем домагань та самооцінки (64% та 55% відповідно), осіб з дуже високим рівнем домагань вдвічі більше, ніж осіб з таким рівнем самооцінки (40% та 24% відповідно), тоді як осіб з низьким рівнем самооцінки втричі більше, ніж осіб з таким рівнем домагань (27% та 10%).

За шкалою «Впевненість у собі» також переважали особи з дуже високим та високим рівнем домагань та самооцінки (76% та 60% відповідно), осіб з дуже високим рівнем домагань трохи більше, ніж осіб з таким рівнем самооцінки (52% та 40% відповідно), тоді як осіб з низьким рівнем самооцінки в одинадцять разів більше, ніж осіб з таким рівнем домагань (24% та 2%).

Результати кореляційного аналізу за допомогою коефіцієнтів парної кореляції Пірсона виявили значний рівень зв'язку між самооцінкою та рівнем домагань за шкалами: «Авторитет серед однолітків» (0,59), «Зовнішність» (0,70), «Впевненість у собі» (0,57). Це свідчить про тісний зв'язок самооцінки здобувачів П(ПТ)О та їх рівня домагань: при високій самооцінці зростає і рівень домагань, і навпаки.

Також виявлено тісний зв'язок між самооцінкою за шкалами «Умілі руки» та «Розум та здібності» (0,62), «Умілі руки» та «Характер» (0,63), «Впевненість у собі» та «Розум та здібності» (0,61), «Впевненість у собі» та «Умілі руки» (0,63). На наш погляд, висока самооцінка за шкалою «Умілі руки» означає наявність у здобувачів П(ПТ)О сформованих професійних компетентностей, які формуються та проявляються під час занять з професійно-практичної підготовки. Це також свідчить про високий рівень розвитку у них кулінарних здібностей, що проявляється у високій самооцінці за шкалою «Розум та здібності». Має місце з

зворотна тенденція: низька самооцінка за шкалою «Умілі руки» тягне за собою і низьку самооцінку за шкалою «Розум та здібності».

Тісний зв'язок між самооцінкою за шкалами «Умілі руки» та «Характер» (0,63), на наш погляд, свідчить про тісний зв'язок професійних навичок з деякими рисами характеру: наполегливістю, працелюбністю, дисциплінованістю, сумлінністю тощо. Також тісний зв'язок між самооцінкою за шкалами «Впевненість у собі» та «Розум та здібності» (0,61), а також за шкалами «Впевненість у собі» та «Умілі руки» (0,63) вказує на прямо пропорційний зв'язок між рівнем інтелекту, комунікативних, організаторських та професійних здібностей та навичок здобувачів П(ПТ)О та рівнем їх впевненості у собі.

Також кореляційний аналіз показав наявність тісних зв'язків рівня домагань юнаків між наступними шкалами: «Умілі руки» та «Розум та здібності» (0,58), «Умілі руки» та «Характер» (0,57), «Впевненість у собі» та «Умілі руки» (0,72). Аналогічні показники ми отримали і для показників самооцінки за аналогічними шкалами, що свідчить про тісні зв'язки між рівнем самооцінки та рівнем домагань здобувачів П(ПТ)О.

Таким чином, серед досліджуваних здобувачів П(ПТ)О Миколаївського професійного промислового ліцею переважають дівчата віком 17 років із середнім рівнем академічної успішності. За методикою «Дослідження самооцінки підлітка» (Г. Казанцева) переважають здобувачі П(ПТ)О з адекватною самооцінкою (60%), значно менше осіб із завищеною (22%) та заниженою самооцінкою (18%). Серед досліджуваних здобувачів П(ПТ)О переважали особи з високим та середнім рівнем домагань та самооцінки (69% та 66% відповідно), що свідчить про адекватну загальну самооцінку переважної більшості досліджуваних та її деяке відставання від рівню домагань. Результати кореляційного аналізу за допомогою коефіцієнтів парної кореляції Пірсона виявили значний рівень зв'язку між самооцінкою та рівнем домагань здобувачів П(ПТ)О.